

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DEĞER TERCİHLERİ İLE YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Mustafa OTRAR¹

Zeynep Gonca ÖZTÜRK²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. İlişkisel tarama modeline uygun olarak yapılan araştırmanın evreni İstanbul ili, Anadolu yakasında devlet okulları ve özel okullarında görev yapan öğretmenlerdir. Örneklem ise bu evrenden tesadüfi oransız küme örnekleme yöntemiyle seçilen 17 okulda görev yapan 305 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada kişisel bilgiler için bir anket, değer tercihleri için “Schwartz Değerler Ölçeği” ve “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Analizler sonucunda sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ve yaşam doyumu puanları arasında tüm alt boyutlar için anlamlı pozitif yönde ilişkilerin bulunduğu ortaya konmuştur ($r_{min}=.119; p<,05 / r_{max}=.208; p<,001$). Yaşam doyumu arttıkça değer ölçeğinin tüm alt boyutlarının puanları yükselmekte olduğu saptanmıştır. Öte yandan sınıf öğretmenlerinin değerler ölçeğinin bazı alt boyutları ve yaşam doyumu ölçeği toplam puanları için cinsiyet, branş gibi demografik değişkenler açısından anlamlı farklılıklar olduğu da saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer Tercihleri, İlkokul, Öğretmen, Sınıf Öğretmeni, Yaşam Doyumu

THE RELATIONSHIP BETWEEN VALUE PREFERENCES AND LIFE SATISFACTION OF PRIMARY SCHOOLS TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the relationship between value preferences and life satisfaction of primary schools teachers. The research was conducted in accordance with the correlational model. The universe of the research is teachers who work in state and private schools in the province of Istanbul Anatolia region. The sample consists of 305 class teachers who work in 17 schools selected by randomized cluster sampling method in this class. A survey for personal information was used in the study, the “Schwartz Value Scale” for value preferences and the “Life Satisfaction Scale”. As a result of the analyses, it was determined that

¹ Yrd.Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü,
motrar@marmara.edu.tr

² Uzman, Fuat Köprülü İlkokulu Öğretmeni, z.goncaozturk@hotmail.com

there is a significant positive correlation between the value preferences and life satisfaction scores of the class teachers for all the sub-dimensions ($r_{min}=.119$; $p<.05$ / $r_{max}=.208$; $p<.001$). As life satisfaction scores increased, scores of all subscales of the Schwartz value scale were found to increase. On the other hand, it was also found that there were significant differences in terms of demographic variables such as gender and branch for the total scores of life satisfaction scale scores and also some subscales scores of the Schwartz value scale of the class teachers.

Key Words: Value Preferences, Primary School, Teacher, Classroom Teacher, Life satisfaction

GİRİŞ

Toplumlarda her nesil kendinden önceki nesillerin bilgi birikimlerini kazanmak ve onları geliştirmek zorundadır. Bunu sağlamanın en iyi yolu da eğitimidir. Eğitim, kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür. Toplumlar geleceğini oluşturan yeni nesillere kazandırmak istediği davranışları rastlantıya bırakamayacakları için, üyelerine belirlenmiş kasıtlı ve istendik yönleri ve bunların göstergesi olan davranışları okul denilen sistemli kurumlar yoluyla kazandırmaya yönelmişlerdir (Keskinlik, 2005; Demirel ve Kaya, 2005). Bilim adamları eğitimi bir sistem olarak ele alır ve bu sistemin üç temel öğesinin; öğrenci, öğretmen ve eğitim programları olduğunu belirtirler (Sünbül,2005). Bu öğeler arasında öğretmenin, öğrenci ve eğitim programlarını etkileme gücü diğerlerine oranla daha fazladır. Dolayısıyla öğretmenin yukarıda bahsettiğimiz özellikleri öğrencileri etkileyecektir (Bela, H. Benathy,1968; Akt. Demirel ve Kaya, 2005). Okul gününün büyük bir bölümünü sınıfta öğrencilerle baş başa geçiren öğretmenin, temel tutumları ve davranışları, zevkleri ve tavırları çocuklar üzerinde büyük bir etki bırakmaktadır. Çocuklar tutum ve davranışları önlerindeki örneklere göre oluştururlar. Sinirleri gergin, ürkek, herkese karşı sürekli olumsuz bir tutum güden bir öğretmen; çocuklarında korku, endişe ve güvensizlik duygularının uyanmasına ve yer etmesine sebebiyet verebilir. Araştırmacılar tarafından öğretmenin kişiliği üzerinde kabul edilen ortak görüş, etkili öğretmen niteliklerinin kültürümüzdeki ve değerlerimizdeki tüm nitelikleri içermiş olmasıdır (Ersin,1981; Sünbül, 2005). İnsan doğası duyguların gücünden soyutlanarak anlaşılabilir. Her duygu insanı bir şekilde hareket etmeye hazırlar; her biri insanı hayatında tekrarlanan güçlüklerle baş edebilecek şekilde yönlendirir (Goleman,1998). İnsan sahip olduğu duyguları etkili yönetemezse aile içerisinde veya iş ortamında stres, kaygı ve çatışma yaşayabilir. Öğretmenler eğitimin uygulandığı okul örgütünün en önemli öğesidir. Bu nedenle sahip

oldukları duyguları etkili bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin buldukları okul örgütü ile ilişkilerinde bilişsel ve psikolojik iyi oluş halini kapsayan yaşam doyum düzeyi, duygusal açıdan bir denge oluşturmaktadır. (Langellier, 2008; Akt. Çankaya ve Ekinci, 2010). Yaşam doyumunu, kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamdaki çeşitli boyutları içerir. Mutluluk, moral gibi değişik boyutlardan iyi olma halini ifade eder (Vara, 1999). Yaşam boyunca insan çevre ile etkileşim halindedir. İnsanların bir araya gelmesiyle meydana gelen toplumun varlığını devam ettirebilmesi için, bireyler arasında bir ilişki örüntüsü bulunmak zorundadır. İnsanların sahip olduğu yaşamsal amaçları, hedefleri, ilişkileri, çıkarları, tutkuları, nefretleri yani durumlara karşı gösterdikleri duygusal tepkileri, yaşamdaki eylemlerinin her biri bir değer ifade eder (Aslan, 2001; Kılıoğlu, 1988). Her insan kendi değerlerini yaratır. Her insanın yaşam için kişiliğine uyan amaçları, beklentileri vardır. Bu amaç ve beklentilere erişirse yaşam doyumuna ulaşır, erişemezse mutsuz olur, kötü yaşar (Köknel, 2006).

Gerek yaşam doyumunu, gerekse değer tercihleri insanların yaşamlarını etkilemektedir. İnsanın sahip olduğu pozitif ve negatif duygular arasındaki çatışmaları etkili yönetebilmesi gerekmektedir. İnsanların pozitif duygularının negatif duygularına baskın olma durumu yaşam doyumunu olarak adlandırılmaktadır. Değerler ise yukarıda belirttiğimiz gibi insanların yaşam çizgisini belirler. Kuşkusuz insanların yaşamını bu kadar etkileyen bu iki kavram, toplumu yönlendiren, eğitimin en önemli unsuru olan öğretmenleri de etkileyecektir. Bu varsayımlardan yola çıkarak gelecek nesilleri yönlendirecek olan öğretmenlerin yaşam doyumunu ve sahip oldukları değer tercihleri önemli olduğu düşünülmektedir.

1.DEĞER KAVRAMI

Değer kavramını ilk kez Znaniecki kullanmıştır. Değer kavramı Latince 'valere' kökünden türetilmiştir. Kıymetli olma, güçlü olma anlamına gelir (Bilgin, 1995). Değer, Türkçede 'değmek' kök sözcüğünden türetilmiştir ve anlamı, karşılık olmaktır. Osmanlıca kıymet anlamına gelir (Gündüz, 2005). Değer, bir canlının kendi benliği ve yaşam koşullarının gereksinimleri doğrultusunda yöneldiği tercih olarak ifade edilir. Değerlerin temelinde bireyin iradesi vardır. Birey nesne, olay, olgu ve dünyaya belli değerler açısından bakar (Kılıoğlu, 1990). Değer, olgu bilincinden sonra ortaya çıkar. Belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan öznenin olguya yüklediği nitelik değerdir (Cevizci, 1999). İnsan mutluluğunda etkin rol oynayan değerleri, sosyal öğrenme metoduyla sonradan kazanır. Her değer duyguyu, düşünce ve davranış boyutu vardır (Tarhan, 2012). Değerler insanların etik ya da uygun davranışlar hakkında, neyin doğru neyin yanlış olduğu, neyin istenilir neyin alçakça olduğu konusunda fikirlerini gösterir (Marshall, 1999). Değerler, evrensel ve kültürel olmak üzere iki boyutlu olup bireylerin eylemlerinde farklı yorumlarla farklı yaşantıların ve olguların

ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Değerlere ilişkin karmaşa olanaklar bütünü olan her bireyin ya da toplumların kendi özgün değerleriyle bir ahlak anlayışı oluştururken ve bu ahlakın eylemleri belirlemede ortaya çıkmaktadır. Bu ahlakın çatısını etik değerler oluşturuyorsa kişiler ve toplumlar arasında öncelikle iletişimsizlik ardından da çatışmalar ortaya çıkabilmektedir (Kale, 2004). Genel olarak değer, bir şeye önem kazandıran ölçüdür. Bir varlığın değerini oluşturan şey onun kendine özgü yetkinliğidir. Bir şeyin değeli olup olmaması, yine onun özünde mevcuttur (Hökelekli, 2011).

1.1. Yaşam Doyumu

Yaşam doyumu; bir insanın yaşam süresi boyunca hayattan beklentileri ve elde ettiklerinin karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan durum ya da sonuçtur (Karataş, 1988). Yaşam doyumu belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak kişinin tüm yaşantısındaki doyumu ifade eder. Mutluluk, moral gibi değişik açılardan iyi olma hali olarak da tanımlanabilir (Vara, 1999).

Yaşam doyumunu etkileyen öğeler, günlük yaşamdan mutluluk duyulması, yaşamın anlamlı bulunması, amaçlara ulaşılma konusundaki uyum, olumlu bireysel kimlik, bireyin bedenen kendini iyi hissetmesi, ekonomik güvenlik ve sosyal ilişkilerdir (Keser, 2005). Yaşam doyumu bireylerin yaşamında mutlu olabilmeleri ve yaşamlarının bir anlam kazanabilmesi için temel etkenlerin başında gelmektedir (Dikmen, 1995). Bireyin yaşamı için koyduğu ölçütlere göre yaşam kalitesinin genel bir değerlendirmesi yaşam doyumudur. Daha önceden belirlenen yaşama ilişkin standartlar ile sahip olunan durumun karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan durum yaşam doyumudur. Kişinin kendini kabul etmesi, sağlık durumu, aktivite düzeyi, kendini gerçekleştirme düzeyi, sosyal ilişkileri, kendine saygı, kendine güven, benlik kavramı, gelir düzeyi, yaş, cinsiyet, medeni durum, rol kaybı, eğitim düzeyi, bireyin toplumsal çevresi, aile ilişkileri, kişinin geçmiş yaşam deneyimleri vb. yaşam doyumunu etkileyen faktörlerdendir (Özer ve Karabulut, 2003; Demirel, 2004). Yaşam doyumu, bireyin hayata karşı duygusal tepkisi ve genel tutumudur (Özdevecioğlu, 2003). Yaşam doyumunu sağlayabilmek için bireyin; günlük yaşamındaki etkinliklerden zevk alması, yaşamın kişi için anlam taşıması, yaşamsal amaçları olması ve geçmiş yaşam sorumluluğunu kabul etmesi, yaşam boyunca öngördüğü amaçlarına ulaştığı inancına sahip olması, olumlu bir ben imgesine sahip olması ve kendini değerli bir varlık olarak kabul edebilmesi, yaşama karşı genelde iyimser bir tutum içinde olması beklenir (Karataş, 1988). Yaşam doyumu, kişinin kendi koyduğu ölçütlere uygun bir biçimde tüm yaşamını olumlu değerlendirmesidir (Çeçen, 2007). İnsanın kendi yaşamını ve çevresindeki tüm varlıkları kabullenmesi ve genel olarak yaşamdan memnuniyet duyması da yaşam doyumu olarak ifade edilir (Arygle, 1994). Yaşam doyumu tanınmalarının da ortaya koyduğu gibi yaşama ve onun tüm bileşenlerine yüklenen

anlamla ilişkilidir. Bu anlamında en önemli kaynaklarından biri değerlerdir. Bu açıdan bakıldığında bireyin değerleri ve değerlerindeki önceliklerin doğumu üzerinde belirgin bir etkiye sahip olabilir.

Bu araştırmanın problem cümlesi ‘Sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ile yaşam doyumu arasında ilişki var mıdır?’ şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırmanın genel amacı; sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ile yaşam doyumu arasında ilişkinin tespit edilmesidir. Okul gününün büyük bir bölümünü sınıfta öğrencilerle baş başa geçiren öğretmenin temel tutumları ve davranışları, zevkleri ve tavır hareketleri çocuklar üzerinde büyük bir etki bırakmaktadır. Çocuklar tutum ve davranışları önlerindeki örneklerden kaparlar. Özellikle ilkokulda çocuğun aileden sonra model alacağı sınıf öğretmenin değer tercihleri ve yaşamdan aldığı doyum önem arz etmektedir. Bu araştırmanın, sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi tanıyabilmek açısından; yapılan kaynak taramasında çalışmamıza konu olan sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin yaşam doyumlarıyla ilişkisi konulu bir çalışma bulunmaması, herhangi bir yüksek lisans tezine rastlanmaması açısından; eğitim bilimleri alanında, öğretmen yetiştiren kurumlara, yaşam doyumu ve değer tercihleri konusunda; kuramsal ve uygulamalı çalışmalara veri sağlaması açısından; karakter eğitimi, değerler eğitimi, eğitim-öğretim ve değerler ilişkisi alanlarındaki literatüre katkı sağlayacağı açısından önemli olduğu ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

İstanbul ilinin Pendik ilçesinde yer alan devlet okulları ve özel okullarda görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerine uygulanan ve sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumu ve değer tercihlerinin tespitine yönelik olan bu çalışma tarama modelinde bir çalışmadır. Karasar’a (2004) göre; tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Birey veya nesnelere değiştirilme ve etkileme çabası gösterilmeksizin olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini İstanbul ili Pendik ilçesindeki, devlet okulları ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Pendik ilçesinde 50 ilkokul bulunmakta, 1560 sınıf öğretmeni görev yapmaktadır. Pendik ilçesindeki okullar arasından tesadüfi oransız küme örnekleme yolu ile seçilen 17 ilkokul ve bu okullarda görev yapan 305 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem grubunun çeşitli mesleki ve kişisel özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Değişken	Gruplar	f	%	Değişken	Gruplar	f	%
Okul türü	Devlet Okulu	286	93,8	Bölüm	Sınıf Öğrt.	210	68,9
	Özel Okulu	19	6,2		Diğer	95	31,1
Cinsiyeti	Kadın	188	61,6	Eğitim	Önlis.	8	2,6
	Erkek	117	38,4		Lis.	272	89,2
Yaş	21-30	111	36,4	Gelir	L.Üstü	25	8,2
	31-40	144	47,2		Düşük	45	14,8
	41-50	45	14,8		Orta	255	83,6
	51 ve üstü	5	1,6		Yüksek	5	1,6
Medeni Durumu	Evli	224	73,4	Yöneticilik	Var	72	23,6
	Bekar	78	25,6		Yok	233	76,4
	Diğer	3	1,0	Çocuk	Yok	123	40,3
Kıdem	5 yıldan az	69	22,6		1	81	26,6
	6-10	106	34,8		2	81	26,6
	11-20	117	38,4				
	21 ve üstü	13	4,3				

2.3. Ölçme Araçları

Örneklemi oluşturan öğretmenlerin kişisel bilgilerinin alındığı ilk bölüm, değer tercihlerini belirlemeye yönelik olan anketi içeren ikinci bölüm ve yaşam doyumunu belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış olan anketi içeren üçüncü bölüm olmak üzere toplam üç bölümden oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. *Kişisel Bilgiler Formu*, araştırmacı tarafından, öğretmenlerin çeşitli kişisel ve mesleki özelliklerini belirlemek için hazırlanmış bir ankettir. Yaş, cinsiyet, kıdem, yöneticilik deneyiminin olup olmaması gibi on adet kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. *Schwartz Değerler Ölçeği* Prof. Shalom Schwartz tarafından geliştirilmiştir. Birbirinden ayrı seviyelerde 10 değer tipini (güç, başarı hazcılık, uyarılma, özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik) temsil eden yedili likert türünde 57 maddeden oluşmaktadır (Schwartz, 1992). Puanın yükselmesi değerlere daha üst sıralarda öncelik verildiği şeklinde yorumlanmaktadır. *Yaşam Doyumu Ölçeği*, Araştırmada kullanılan Diener, Robert, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş, Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek “Kesinlikle Katılmıyorum” (1) ile “Kesinlikle Katılıyorum” (7) arasında değişen Likert tipinde beş maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Puanın yükselmesi yaşam doyumunun yükselmesi şeklinde yorumlanmaktadır.

2.4. İşlem

İstatistiksel çözümler yapılmadan önce, demografik değişkenler gruplandırılmış daha sonra sınıf öğretmenlerine uygulanan Schwartz Değerler Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanlamıştır. Daha sonra elde edilen verilerin istatistiksel çözümleri bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış, sonra Schwartz Değerler Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinin toplam ve alt boyut puanları için \bar{x} , ve ss değerleri saptanmıştır. Gruplar içerisinde normal dağılım özelliği gösteren dağılımlar için parametrik; göstermeyen ($n < 30$) gruplar için non-parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında çözümlenmiş, anlamlılık en düşük $p < .05$ düzeyinde sınanmış, diğer anlamlılık düzeyleri ayrıca belirtilmiş ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak çizelgeler halinde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri bağlamında gerçekleştirilen veri analizlerden elde edilen bulgu ve sonuçlara yer verilmiştir.

Çizelge 2. Değerler Ölçeği Puanları ile Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiler

Değerler Boyutları	Ölçeği N	Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	
		r	p
Güç	305	.201	.000
Başarı	305	.119	.039
Hazcılık	305	.139	.015
Uyarılma	305	.147	.010
Öz-denetim	305	.172	.003
Evrensellik	305	.186	.001
Yardımsellik	305	.201	.000
Geleneksellik	305	.182	.001
Uyum	305	.208	.000
Güvenlik	305	.172	.003

Yaşam doyumu ölçeğinden alınan puanlarla Schwartz Değerler Ölçeği alt boyutlarının puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda güç alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .201$; $p < .01$); başarı alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .119$; $p < .05$); hazcılık

alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .139$; $p < .05$); uyarılma alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .05$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .147$; $p < .05$); öz-denetim alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .172$; $p < .01$); evrensellik alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .186$; $p < .01$); yardımseverlik alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .201$; $p < .01$); geleneksellik alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .182$; $p < .01$); uyum alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .208$; $p < .01$); güvenlik alt boyutu ile yaşam doyumu puanları arasında istatistiksel açıdan $p < .01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r = .172$; $p < .01$) bir ilişki saptanmıştır.

Çalışmanın alt amaçları bağlamında çeşitli karşılaştırma analizleri de yapılmıştır. Ancak makalenin fiziksel sınırlıkları nedeniyle analizlerin sonuçlarına değinilmiş ve tablolar sunulmamıştır.

Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin *okul türlerine* göre; güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz-denetim ve evrensellik alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmemekle birlikte yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Özel okulda çalışan sınıf öğretmenlerinin yardımseverlik, geleneksellik uyum ve güvenliği daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin *cinsiyetlerine* göre değer alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin *mezun oldukları bölüme* göre; güç, başarı, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmemekle birlikte hazcılık, uyarılma, öz-denetim, evrensellik ve yardımseverlik alt boyutlarında farklılaşmakta olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümü mezunu olan sınıf öğretmenlerinin hazcılık, uyarılma, öz-denetim, evrensellik ve yardımseverliği daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin *yöneticilik deneyimlerinin olması/olmamasına* göre; güç, başarı, hazcılık, öz-denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmemekle birlikte, uyum alt boyutunda farklılaşma olduğu görülmektedir. Yöneticilik deneyimi olan sınıf öğretmenlerinin uyarılmayı daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumu ölçeği puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = 1.974$; $p < .05$). Söz konusu farklılık

kadınlar lehinedir. *Mezun olduğu bölüm değişkenine* göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=4.023$; $p<.01$). Söz konusu farklılık sınıf öğretmenliği bölümü lehinedir. *Yöneticilik deneyimi değişkenine göre* anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($t=-.562$; $p>.05$).

SONUÇ

İnsanın yaşam süresi, bireyin istedik davranışları tesadüfen kazanmasını sağlayacak kadar uzun değildir. Bu durumda bazı istedik davranışların planlı olarak bireye kazandırılması gerekmektedir. Okullar, planlı bir biçimde istedik öğrenmelerin gerçekleşmesine yardım eden kurumlardır. Okullarda istedik öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlayan ya da istedik öğrenmelerin oluşmasına rehberlik eden kişiler öğretmenlerdir (Senemoğlu, 2005). Eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir (Demirel ve Kaya, 2005). Öğretmen sosyal değerleri iyi bilmeli, toplumun beklentilerini, katkılarını, sorunlarını saptamalı, bulgularını öğrencilerin yetiştirilmesinde kullanabilmelidir (Sünbül, 2005). İdeal sahibi insan, hedefine ulaşmakta edindiği insani ve toplumsal değerleri hayatında da kullanır. Bu yöntem, amaca ulaşmayı kolaylaştırdığı gibi, kişinin yaşam doyumuna da katkı sağlar (Tarhan, 2012). Bu araştırma ile sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumu ile değer tercihleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu bölümde araştırma bulgularından çıkarılan sonuçlar tartışılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda aşağıda sunulan bulgulara ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin görev yapmakta oldukları okul türlerine göre; güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz-denetim, evrensellik alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmemekle birlikte, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında farklılaşma olduğu görülmektedir. Özel okulda görev yapan sınıf öğretmenlerinin yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik algıları daha yüksektir. Tanıt (2007) eğitim yöneticileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada, özel okulda çalışanlar ile devlet okulunda çalışanların değer alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmanın bulgusu ile örtüşmemektedir. Bu durum devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenlerine göre özel okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin iş kaybı kaygısı, yönetici ve velilerin baskısı gibi nedenler dolayısıyla yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik algılarını daha yüksek tutmuş olabilir. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin cinsiyetlerine göre alt boyutlarda herhangi bir farklılaşma görülmemektedir. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) aday öğretmenler üzerinde yaptıkları araştırmada

erkeklerin evrensellik alt boyutu puan ortalaması kadınlardan daha yüksektir bulgusuna ulaşmışlardır. Çileli ve Tezer (1998) Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri üzerine yaptıkları araştırmada ve Sarı (2005) öğretmen adaylarının değer tercihleri adlı araştırmada erkeklerin değer alt boyutlarının hepsinin puanları kadınların değer alt boyutları puanlarından yüksektir bulgusuna, ulaşmışlardır. Mehmedoğlu (2006) adlı araştırmada kadınların değer alt boyutu evrensellik ve güvenlik puan ortalamaları erkeklerden yüksektir bulgusuna ulaşmıştır. Coşkun ve Yıldırım (2009) üniversite öğrencileri üzerindeki araştırmalarında kız öğrencilerin değerleri erkek öğrencilerin değerlerinden yüksektir bulgusuna ulaşmışlardır. Aktay (2008) öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada erkeklerin evrensellik alt boyutu puanlarının kadınlardan yüksek olduğu, kadınların ise öz-denetim alt boyutu puanlarının erkeklerden yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgularla araştırmanın bulguları örtüşmemektedir. Tanıt (2007) eğitim yöneticileri üzerinde yaptığı araştırmada kadınlar ve erkeklerin değer alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Araştırmada erkek ve kadınlar arasında değer tercihlerinin anlamı bir farklılık göstermemesinde, değerler eğitime hizmet içi eğitimlerde yer verilmiş olması ve günümüzde değerler konusunun daha yaygınlaşmış olması etkili olabilir. Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin mezun olunan bölüm değişkenine göre; güç, başarı, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında herhangi bir farklılık görülmemekle birlikte, hazcılık, uyarılma, öz-denetim, evrensellik ve yardımseverlik alt boyutlarında farklılaşma olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olan sınıf öğretmenlerinin hazcılığı, uyarılmayı, öz-denetimi, evrenselliği ve yardımseverliği daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olan sınıf öğretmenlerinin, üniversitede bölüm seçerken aldıkları kararın tutarlı olması ile açıklanabilir. Bu durum öz-denetim değerinin yüksek olmasından kaynaklanabilir. Ülkemizde birçok üniversite mezununun iş bulamaması bireyleri sahip olmak istediği mesleğe ulaşmak için planlı bir yol izlemeye yöneltebilir. Sınıf öğretmenlerinin hazcılık ve uyarılma değerlerinde ki farklılık, sınıf öğretmenliği bölümü mezunu olan sınıf öğretmenlerinin sahip olmak istedikleri meslek hedeflerine ulaşmış olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Ülkemizde üniversite bölümlerine paralel iş istihdamları sağlanarak değer tercihleri eşitlenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin değer tercihlerinin yöneticilik deneyimlerinin olması/olmamasına göre güç, başarı, hazcılık, öz-denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında herhangi bir farklılaşma görülmezken; uyarılma alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu farklılık yöneticilik deneyiminin var olduğu sınıf

öğretmenleri lehinedir. Buna göre yöneticilerin statü değişiminin uyarılma yönelimlerini yüksek tutmuş olabileceği düşünülebilir. Sınıf öğretmenlerinin görev yapmakta oldukları okul türüne göre yaşam doyumunda herhangi bir farklılaşma olduğu görülmemektedir. Bu bulgu özel okul ve devlet okulunda görev yapan sınıf öğretmenlerinin yaşam doyum düzeylerinin benzer olduğunu düşündürmektedir. Eren (2008) yaptığı araştırmada devlet kurumunda çalışan hemşirelerin yaşam doyumunu daha yüksektir bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmamızın bulgusu ile örtüşmemektedir. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre yaşam doyumunda farklılaşma olduğu görülmektedir. Kadın sınıf öğretmenlerinin erkek sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğu görülmektedir. Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005) yılında teknik öğretmenler üzerinde yaptıkları araştırmada erkek öğretmenlerin yaşam doyum puanları kadınlara göre daha yüksektir bulgusuna ulaşmışlardır. Bu bulgu araştırmamızın bulgusu ile örtüşmemektedir. Kadın sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumlarının yüksek olması kadınların duygusal yönlerinin daha baskın olması ile hayata daha pozitif bakmaları şeklinde düşünülebilir. Sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları bölüme göre yaşam doyumunda farklılaşma olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olan sınıf öğretmenlerinin diğer bölümlerden mezun olan sınıf öğretmenlerine göre yaşam doyumunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum mezun olduğu bölümle ilgili alanlarda çalışan bireylerin yaşam doyumunun daha yüksek olması şeklinde açıklanabilir. Öğretmenlerin üniversite de sahip olmak istedikleri mesleği sürdürüyor olmaları hedeflere ulaşmak adına yaşam doyumunun yüksek olmasını etkiliyor olabilir. Sınıf öğretmenlerinin yöneticilik deneyimine göre yaşam doyumunda herhangi bir farklılaşma olduğu görülmemektedir. Bu bulguya göre sınıf öğretmenleri ile yöneticilerin yaşam doyum düzeylerinin benzer düzeyde olduğu düşünülebilir. Sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları çocuk sayısına göre yaşam doyumunda herhangi bir farklılaşma olduğu görülmemektedir. Vara (1999) araştırmasında yaşam doyumunu ile sahip olunan çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık yoktur bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmamızın bulgusunu desteklemektedir. Sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumunu ve değer tercihleri arasında güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz-denetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik alt boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Değerler arttıkça yaşam doyumunu yükseliş göstermekte, değerler azaldıkça yaşam doyumunu düşüş göstermektedir. Bu bulguya göre değerlerine sahip çıkmaya önem veren sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumları daha yüksektir. Buradan yola çıkarak tüm öğretmenlerin yaşam doyumlarının yüksek olması için değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi düşünülebilir.

Öneriler

- Sınıf öğretmenlerinin değer tercihleri ve yaşam doyumunun mezun oldukları bölüme göre değişmekte olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, bireylerin gelecekte sahip olmak istedikleri mesleklere yönelik üniversite bölüm seçiminde doğru karar verebilmeleri için rehberlik ve danışma hizmetleri yaygınlaştırılabilir. Mevcut üniversite mezunları için alanlarına yönelik istihdam sağlanabilir.
- Sınıf öğretmenlerinin çalışma süresi arttıkça yaşam doyumunun düştüğü görülmektedir. Monotonluğu azaltmak için, kıdeme göre teşvik edici ödüllendirmeler yapılabilir. Bireylerin mesleki anlamda kendilerini yenileyebileceği, geliştirebileceği imkânlar sağlanabilir. Kariyer basamakları oluşturulabilir.
- Hizmet içi eğitimlerde değer ve değerler eğitimine daha fazla yer verilebilir. Örnek uygulamalar yaygınlaştırılabilir.
- Öğretmenlerden her alanda faydalanabilmek adına çeşitli alanlarda eğitim imkanları sağlanabilir. Her öğretmenin uzman olduğu alanlara yönelik çalışmalar yapması sağlanabilir.
- Sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumu ve değer tercihlerinin arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer branşlarda bulunan öğretmenlerin yaşam doyumu ve değer tercihleri arasındaki ilişki araştırma konusu olabilir.
- Mezun olduğu bölüm ile ilgili meslek sahibi olan sınıf öğretmenlerinin yaşam doyumu daha yüksektir. Farklı meslek grupları için de mezun olunan bölüm değişkenine göre yaşam doyumu incelenebilir.

KAYNAKÇA

Aktay, A. (2008). *Yönetici ve öğretmenlerin değer tercihleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arygle, M. (1994). *The psychology of happiness* (4th editon). London: Routledge.

Aslan, K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (5). <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi>.

Avşaroğlu S., Deniz M. E., Kahraman A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu, iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 115-131. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed>.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *100. Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, VI (I), 311-328. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.

Çankaya, İ. ve Ekinci, A. (2010). Öğretmen adaylarının görüşleri açısından sosyal odaklılığın takım çalışması ile yaşam doyumuna etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20), 83-99. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/maeuefd>.

Çeçen RA. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildirileri*, İzmir.

Çileli, M. ve Tezer, E. (1998). Life and value orientations of turkish university students. *Adolescence*, 33 (129), 219-224.

Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2005). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (6. Baskı) içinde (s.1-20). Ankara: Pegem A Yayınları

Demirel, S. (2004). *Kendini yaralama davranışı ile yaşam doyumunu, depresyon ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin sosyal psikiyatrik açıdan değerlendirildiği bir çalışma*. Etik Sağlık Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Turizm İnşaat Nakliye Ticaret Limited Şirketi Yayınları, No.002.

Diener, E. , Robert A., Emmons, R. , Larsen, J. , Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75. <http://www.personality.org/publications/journal-of-personality-assessment>.

Diener, E. ve Diener, M. (1995) Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (4), 653-663. <http://www.apa.org/pubs/journals/psp>.

Dikmen, A. A. (1995). İş doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50, 119. http://www.politics.ankara.edu.tr/?bil=bil_sbfergisi.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 65-92. <http://ded.dem.org.tr/tr>.

Eren, A. T. (2008). *Onkoloji hemşirelerinin iş doyumunu ve yaşam doyumunun incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ersin, M. (1981). *Eğitim psikolojisinin rolü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Goleman, D. (1996). *Duygusal zeka* (6. Baskı), (B. Sekin Yüksel, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.

Gündüz, M. (2005). *Ahlak sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.

Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kale, N. (2004). Nasıl bir değerler eğitimi? *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyum* (51-52). İstanbul: Grand Cevahir Otel ve Kongre Merkezi.

Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık

Karataş, S. Ç. (1988). *Yaşlılarda yaşam doyumunu etkileyen etmenler*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keser A. (2005). İş doyum ve yaşam doyum ilişkisi: Otomotiv sektöründe bir uygulama. *İş, Güç Endüstri ilişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 7 (2), 52-63. <http://www.isguc.org>.

Keskinkılıç, K. (2005). *İlkokuma yazma öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Kıllıoğlu, İ. (1988). *Ahlak- hukuk ilişkisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları.

Kıllıoğlu, İ. (1990). *Değer teorisi sosyal bilimler ansiklopedisi*. Risale Yayınları.

Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Köknel, Ö. (2006). *Küreselleşme ahlak ve değerler*. İstanbul: Litera Yayıncılık.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay ve D. Kömürcü Çev.). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Mehmedoğlu, U. (2006). Gençlik değerler ve din. U. Mehmedoğlu ve Y. Mehmedoğlu (Ed.), *Küreselleşme, ahlak ve değerler*. İstanbul: Litera Yayıncılık.

Özdevecioğlu, M. (2003). İş Tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma (697). *11.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*. Afyon.

Özer, M. ve Karabulut, Ö. (2003). Yaşlılarda yaşam doyum. *Turkish Journal Of Geriatrics*, 6, 72-74. <http://geriatri.dergisi.org/index.php3>.

Sarı E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88. <http://ded.dem.org.tr/tr>.

Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (12. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Sünbül, A. (2005). Bir meslek olarak öğretmenlik. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (6. Baskı) içinde (s.243-278). Ankara: Pegem A Yayınları.

Tanıt, T. (2007). *Eğitim yöneticilerinin değer tercihleri ile yaratıcılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tarhan, N. (2012). *Güzel insan modeli* (2. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Vara, ř. (1999). *Yoęun bakım hemşirelerinde iř doyumunu ve genel yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.